

سنجش وضعیت اجتماعی و اقتصادی شاخص‌های ترکیبی کیفیت زندگی (مطالعه موردی: نواحی چهارگانه شهر چابهار)

پرینسا قادری

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد بین‌الملل چابهار، دانشگاه آزاد اسلامی، چابهار، ایران

مریم کریمیان بستانی^۱

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

معصومه حافظ رضازاده

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۰۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۲۰

چکیده

نواحی شهری مراکز اصلی رشد اقتصادی، اجتماعی در هر کشوری هستند و خود را به عنوان جذاب‌ترین نقاط برای ایجاد ثروت، کار، خلاقیت و نوآوری اثبات کرده‌اند. اما در عین حال این نواحی با چالش‌های مهمی نیز در زمینه‌های تخریب فیزیکی و محیطی، محرومیت اجتماعی، ناامنی، بیکاری، کمبود مسکن، ترافیک و حاشیه‌نشینی روبرو هستند که این مشکلات کیفیت زندگی شهری را به شدت کاهش می‌دهد. در این راستا، هدف پژوهش حاضر سنجش وضعیت اجتماعی و اقتصادی شاخص‌های ترکیبی کیفیت زندگی (مطالعه موردی: نواحی چهارگانه شهر چابهار)، می‌باشد. رویکرد حاکم بر فضای تحقیق کیفی و کمی و نوع تحقیق کاربردی است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، از نرم افزار (SPSS) استفاده شد. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد میانگین گویه‌های اقتصادی و اجتماعی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در ناحیه ۱ و ۴ شهر چابهار با مقدار میانگین به دست آمده کمتر از حد متوسط عدد (۳)، گویای سطح پایین کیفیت زندگی در این نواحی می‌باشد. همچنین در ناحیه ۲ و ۳ میانگین‌های به دست آمده بالاتر از حد متوسط عدد (۳)، گویای سطح کیفیت زندگی بالا در این نواحی می‌باشد. نتایج آزمون کروسکال والیس، نشان داد، رضایتمندی ساکنان ناحیه ۲، از وضعیت اقتصادی و اجتماعی بیشتر از سایر نواحی شهر چابهار است. در نهایت تحلیل همبستگی نشان دهنده رابطه مستقیم و معنی‌دار در سطح آلفای ۰/۰۱ میان ابعاد اقتصادی با ابعاد اجتماعی وجود دارد. یعنی با بهبود کیفیت زندگی در هر یک از ابعاد مورد بررسی بعد دیگر هم بهبود پیدا می‌کند.

کلمات کلیدی: وضعیت اجتماعی و اقتصادی، نواحی شهری، شاخص‌های ترکیبی کیفیت زندگی، شهر چابهار.

کیفیت زندگی از موضوعاتی است که امروزه در مطالعات شهری، از منظر علوم مختلف از جمله جغرافیای شهری، شهرسازی، علوم اجتماعی، روانشناسی، اقتصاد، مدیریت، علوم سیاسی و... مورد توجه محققان واقع شده است. بر این اساس در بسیاری از کشورهای توسعه یافته برنامه ریزان در تلاش برای نمایش سطوح کیفیت زندگی در سطوح مختلف جغرافیایی هستند تا از این طریق بتوان راهکارهای بهینه‌ای را برای بهبود کیفیت زندگی نواحی عقب مانده بیابند (بریاچی، ۱۳۹۸: ۴۵۷). کیفیت زندگی محصول تاریخی نظام‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی سیاسی می‌باشد (چاره‌جو و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۷۱) بنابراین کیفیت زندگی شهری رابطه مستقیمی با ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، تسهیلات عمومی و خدمات عمومی محل زندگی افراد دارد (بشارتی و پیرایش، ۱۳۹۹: ۱۷۳). بهبود کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای، یکی از مهمترین اهداف سیاست‌های عمومی جامعه است. در طول سه دهه اخیر، کیفیت زندگی، به عنوان جانشینی برای رفاه مادی، به اصلی‌ترین هدف اجتماعی کشورهای مختلف تبدیل شده است. در سال‌های اخیر مطالعات پیرامون کیفیت زندگی به طور عمده بر ماهیت شهری تمرکز کرده و بحث بر روی کیفیت زندگی شهری در میان تحقیقات و مطالعات تجربی رواج یافته است. بدون شک تمایل جمعیت در سرتاسر جهان برای تمرکز یافتن در شهرها، یکی از دلایل اصلی تقویت این جریان مستقل در تحقیقات بر روی کیفیت زندگی می‌باشد (لطفی، ۱۳۸۸، ۶۵). کیفیت زندگی مقوله‌ای است که بهبود آن می‌تواند زمینه‌های توسعه مانند توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را به همراه داشته باشد (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۰، ۱۶۴)، و یافته‌های مطالعات حاصل از آن می‌تواند برای بازشناسی استراتژی‌های سیاسی قبلی و طراحی سیاست‌های برنامه‌ریزی آینده و به تبع آن برای دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه استفاده شود همچنین مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به شناسایی نواحی مسئله دار، علل نارضایتی مردم، اولویت‌های انسان‌ها در زندگی، تأثیر فاکتورهای اجتماعی - جمعیتی بر کیفیت زندگی و پایش و ارزیابی کارایی سیاست‌ها و استراتژی‌ها در زمینه کیفیت زندگی کمک کند. به طوری که محققان اشاره می‌کنند که مشارکت اجتماع محلی در مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند پشتیبان مهمی برای تعیین سیاست‌ها و اهداف بلندمدت باشد (Schmitt, 2002: 4)، لذا با توجه به اهمیت موضوع مطالعات ارزیابی کیفیت زندگی شهری و چگونگی توزیع آن در سطح نواحی بایستی به عنوان یک ضرورت در برنامه‌های توسعه شهری در سطوح ملی و محلی مورد توجه قرار گیرد.

در این میان کشور ایران که از جغرافیای ناهمسانی در ارتباط با توسعه‌یافتگی تشکیل شده در حال شکل‌دهی به الگویی است که به شدت از گسست فضایی توسعه پیروی می‌کند (فرجی‌ملایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳-۲). رشد شتابان شهرنشینی در ایران طی چند دهه اخیر تأثیرات ناشی از رشد شاخص‌ها بر ارتقا کیفیت زندگی را کاهش داده یا بی اثر کرده است. این بدان معنی است که رشد شهرنشینی (رشد تقاضا) با سرعتی به مراتب بیشتر از شاخص‌های کیفیت زندگی شهری (رشد عرضه)، در حال افزایش است. شهرنشینی کمی سهم و سرانه بسیاری از شاخص‌های کیفیت زندگی شهری را پایین آورده، تغییرات مثبت آن را کنترل کرده و از این طریق بر جنبه‌های اجتماعی شهرنشینی تأثیرات جدی گذاشته است. در چنین شرایطی، مطالعات ارزیابی کیفیت زندگی شهری بایستی به عنوان یک ضرورت در کنار مطالعات کمی و کالبدی شهرها، در برنامه‌های توسعه شهری در سطوح ملی و محلی مورد

توجه قرار گیرد (علی اکبری و امینی، ۱۳۸۹: ۱۳۴). یکی از شهرهای که با این معضل روبرو بوده شهر چابهار در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. نرخ رشد جمعیت این شهر در چندین دوره گذشته سرشماری همیشه بالای چهار درصد بوده است. شهر چابهار همراه با تغییرات چند دهه اخیر در بعد کالبدی، تغییرات شگرف در شیوه زندگی، در ساختار نواحی شهری مواجه بوده است. به طوری که توسعه بی‌رویه شهرنشینی، مهاجرت و افزایش جمعیت و... موجب دگرگونی بیشتر در بافت و ساختار زندگی شهری در چابهار شده است. این شهر طبق آخرین تغییرات شهری از ۴ ناحیه و ۳۸ محله و جمعیتی معادل (۱۰۶۷۳۹ نفر) (سازمان آمار نفوس و مسکن، ۱۳۹۵) و مساحتی معادل (۲۴۳۵۴۰۰۰ متر مربع) را شامل می‌شود. نواحی ۴گانه شهر چابهار از لحاظ دسترسی به امکانات و زیرساخت‌های شهری در درجات متفاوتی قرار دارند و تفاوت کیفیت زندگی اقتصادی و اجتماعی در ابعاد عینی و ذهنی در مناطق و محلات شهر به وضوح دیده می‌شود. لذا با توجه به اهمیت شاخص‌های کیفیت زندگی در دستیابی به توسعه انسانی و فیزیکی، در این پژوهش سعی شده است تا وضعیت اجتماعی و اقتصادی شاخص‌های ترکیبی کیفیت زندگی در شهر چابهار سنجیده شود.

لذا پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سوالات ذیل می‌باشد:

- در بین نواحی شهری چابهار، شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی چگونه است؟
 - در بین نواحی شهری چابهار، شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی چگونه است؟
- تحقیق حاضر از نظر هدف، یک تحقیق کاربردی می‌باشد. همچنین از نظر گردآوری داده‌ها و اطلاعات و روش تجزیه و تحلیل یک تحقیق توصیفی و غیر آزمایشی می‌باشد. شیوه گردآوری داده‌ها ترکیبی از (اسنادی و پیمایشی) و از نوع داده‌های کیفی (پرسشنامه‌ای) خواهد بود. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، از نرم افزار (SPSS) استفاده شد. جامعه آماری پژوهش حاضر جمعیت نواحی چهارگانه شهر چابهار در سرشماری سال ۱۳۹۵ (۱۰۶۷۳۹)، می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران (۳۸۲) نفر به عنوان جامعه نمونه تعیین شد. در نهایت پرسشنامه‌ها به نسبت جمعیت نواحی تقسیم شد. در این پژوهش جهت اعتبار و روایی سنجی پرسشنامه، در مرحله اول تعداد ۳۰ پرسشنامه در بین جامعه آماری توزیع گردید که یکی از مهم‌ترین اهداف آن بررسی میزان وضوح و روایی سؤالات مطرح شده بود که پس از تحلیل نتایج به دست آمده، ضریب ۰/۸ به دست آمد که نشان از روایی و اعتبار بالای سؤالات طرح شده در پرسشنامه بود. میزان پایایی پرسشنامه این پژوهش به وسیله نرم افزار SPSS و از روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید. ضریب آلفای کرونباخ در قالب میانگین همبستگی‌های درونی میان آیت‌های اندازه‌گیری کننده مفهوم، محاسبه می‌شود. همانطور که در جدول (۱)، مشاهده می‌شود، پرسشنامه دارای پایایی قابل قبولی می‌باشد.

جدول ۱. میزان پایایی ابعاد پرسشنامه

ابعاد	پایایی
اقتصادی	۰.۸۳۲
اجتماعی	۰.۸۷۳

منبع: نتایج پژوهش، ۱۳۹۹

بشارتی‌فر و پیرایش (۱۳۹۹)، در پژوهشی به سنجش و ارزیابی نابرابری‌های کیفیت زندگی در نفت شهرها (مطالعه موردی: شهر آبادان)، پرداخته‌اند. نتایج نشان داده که تفاوت معنی داری بین نواحی وابسته به صنعت نفت با سایر نواحی شهری آبادان در برخورداری از شاخص‌های کیفیت زندگی وجود دارد و تمامی نواحی در یک سطح از کیفیت زندگی برخوردار نیستند و سطح کیفیت زندگی با توجه به موقعیت مکانی، اقتصادی و نقش صنعت نفت مشخص گردید... پرنادآور و قربانزاده مقدم (۱۳۹۷)، در پژوهشی به بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در منطقه چهار شهرداری مشهد، پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که شاخص‌های کالبدی و فضایی در اکثر منطقه ضعیف عمل کرده است و همچنین تاثیر شاخص‌های کالبدی بیش از شاخص محیطی می‌باشد و نقش پررنگ‌تری را در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان ساکن منطقه ۴ شهرداری مشهد به خود اختصاص داده است. پورقربان (۱۳۹۷)، در پژوهشی به عنوان تحلیل و ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی شهری (مطالعه موردی منطقه تبریز)، به این نتایج رسید که میزان رضایت در قلمرو کیفیت آموزش با میانگین پاسخ ۶۴/۲ از ۵ و در حد متوسط، در قلمرو بهداشت میانگین پاسخ ۷۶/۲ از ۵ می‌باشد و در حد متوسط ارزیابی می‌شود در قلمرو امنیت میانگین پاسخ ۷۸/۲ از ۵ می‌باشد که در حد خوب و میانگین کل قلمرو در حد متوسط ارزیابی می‌شود نتیجه پاسخ‌های مربوط به قلمرو کیفیت محیط مسکونی نیز نشان دهنده حد متوسط می‌باشد. زالی و کرمانشاهی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان تحلیل الگوی فضایی کیفیت زندگی در مجموعه شهری قزوین در بازه زمانی سالهای ۸۰-۹۴، به این نتایج رسید: پنج عامل خدماتی - کارکردی، خدمات روستایی، اجتماعی-اقتصادی، فرهنگی و تاسیسات و تجهیزات شهری از مهمترین عوامل کیفیت زندگی شهری می‌باشد. همچنین مشخص گردید که بر اساس شاخص‌های کیفیت زندگی شهری، شهرستان قزوین بهترین وضعیت را دارا می‌باشد، پس از آن به ترتیب شهرستان‌های البرز، تاکستان، بویین زهرا، آبیک و آوج از کیفیت زندگی مطلوب‌تری برخوردار می‌باشد. ایزو و ایبن (۲۰۱۳)، در پژوهشی به بررسی رضایت از کیفیت زندگی (ذهنی) در خانه‌های عمومی مناطق شهرداری جنوب غرب نیجریه پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که ۶۱ درصد پاسخگویان در کل از زندگی در خانه‌های فعلی خود راضی بودند اما از نظر دسترسی به خدمات و امکانات زیربنایی احساس نارضایتی می‌کردند. رسوو و پاچکو (۲۰۱۱)، در پژوهشی به غیراقتصادی کیفیت زندگی در سطح منطقه‌ای نیوزلند پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که در زمینه کیفیت زندگی، ترنکی و نلسون در حال بهبود هستند و خلیج پلنتی و یکاتوش ممکن است بدتر از حد موجود شوند که نتایج آن، پیامد مهمی در تصمیم‌گیری‌های سطوح منطقه‌ای دارد.

مبانی نظری

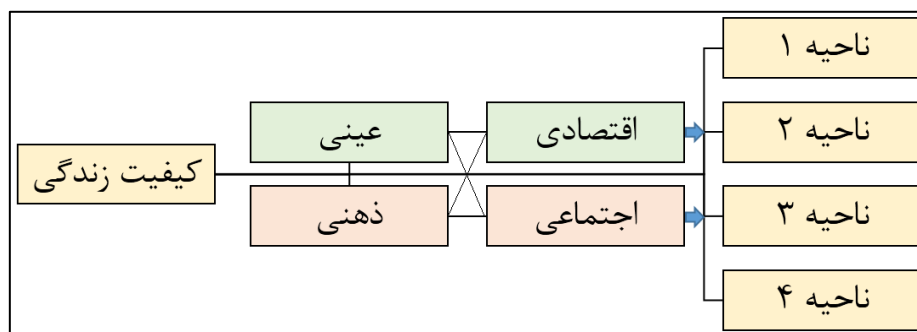
کیفیت زندگی واژه‌ای پیچیده، چندبعدی و کیفی درباره شرایط و وضعیت جمعیت در مقیاس جغرافیایی ویژه (شهر، منطقه، محله، بخش و...) است که به شاخص‌های ذهنی یا کیفی و شاخص‌های عینی یا کمی متکی است و مفهوم کیفیت در برابر کمیت قرار می‌گیرد. کمیت را مفهومی فیزیکی و برآوردپذیر و کیفیت را مفهومی انتزاعی می‌دانند. در کل، کیفیت و کمیت دو روی یک سکه هستند که از یک سو با هم متضادند و از سوی دیگر، بدون یکدیگر تصور نمی‌شوند (پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۴: ۶-۷). کیفیت زندگی شهری علاوه بر وضعیت فرد از نظر پایگاه اجتماعی، اقتصادی، سلامت و ... به معنا و احساس رضایتی بستگی دارد که فرد از زندگیش دارد (وظیفه‌دوست و امینی،

۱۳۸۸، ۹). منظور از کیفیت زندگی توجه به شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، کالبدی، روانی و... در دو جنبه عینی (کمی) و ذهنی (کیفی) در روند برنامه‌ریزی کیفیت زندگی مانند کیفیت دسترسی، کیفیت مسکن، کیفیت فضاهای گذران اوقات فراغت و... است (لشکری و خلج، ۱۳۹۳: ۹). رویکرد کیفیت زندگی شهری، تلاشی برای ایجاد شهر سالم و فراهم کردن خدمات شهری مناسب و در دسترس برای همگان در چارچوب پایداری و ایجاد احساس رضایت است (Harpham et al, 2001, 109).

کیفیت زندگی مفهومی گسترده است که مفاهیمی چون، زندگی خوب، زندگی با ارزش، زندگی رضایت بخش و زندگی شاد را در بر می‌گیرد (McCrea et al, 2006: 11). دیوید اسمیت اولین جغرافیادانی بود که درباره‌ی کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی در جغرافیا صحبت کرد. این جغرافیادان برای بررسی کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی از شاخص‌های اجتماعی ذهنی و مقایسه‌ی عینی استفاده می‌کند که برای سنجش مورد اول از پرسشنامه و برای مورد دوم از مشاهده و آمار استفاده می‌گردد. شاخص‌های مورد تأکید اسمیت را بهداشت، مسکن، خدمات عمومی، شادمانی خانوادگی، تعلیم و تربیت، فرصت‌های اشتغال، حقوق و مزد، خوراک، حق رأی، امید به زندگی، مصرف سرانه‌ی پروتئین حیوانی، درصد ثبت نام در مدارس، تعداد متوسط تلفن و روزنامه و نظایر آن تشکیل می‌دهند (اسمیت، ۱۳۸۱، ۱۶۰-۱۶۹).

کیفیت زندگی برای مردم، معانی متفاوتی با توجه به کاربرد و منطقه زندگی آنها دارد. به عنوان مثال، برای یک برنامه‌ریز شهری کیفیت زندگی به معنی دسترسی به فضای سبز و دیگر امکانات است (Fayers, Machin, 2013: 3). مفهوم کیفیت زندگی به طور گسترده شامل این می‌شود که چطور یک فرد جنبه‌های مثبت زندگی خود را ارزیابی می‌کند (Inoguchi and Fujii, 2012: 110).

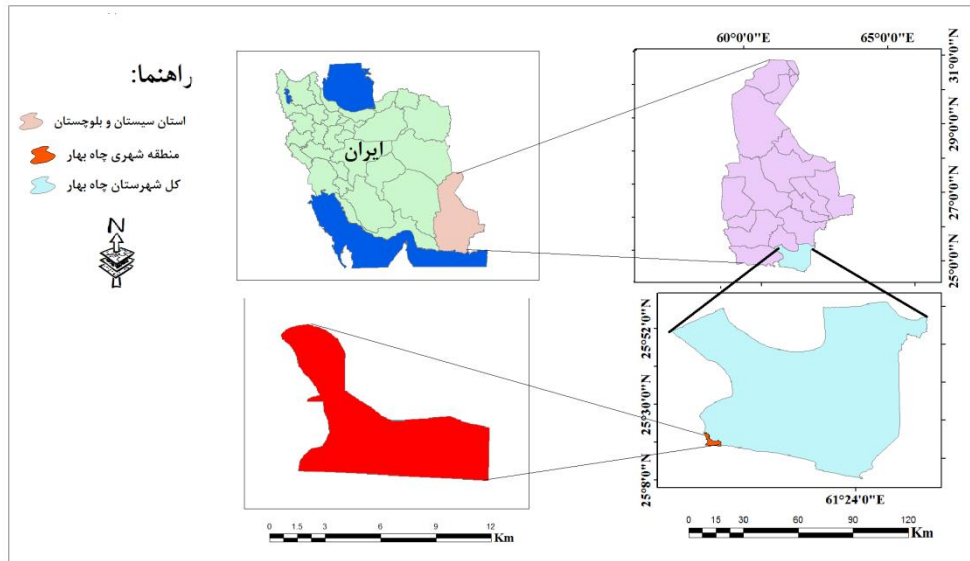
اندازه‌گیری کیفیت زندگی نیازمند درک درجه رضایتی است که مردم از یک زندگی خوب می‌برند. برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی باید یک نظریه در مورد زندگی خوب داشته باشیم یک تئوری درست و کامل برای ارائه یک روش منسجم فکری که ما را به سمت یافتن پاسخ مشکلات سوق دهد (Cobb, 2000: 5).

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

منبع: نگارنده، ۱۳۹۹

شهر چابهار چابهار در منتهی الیه جنوب شرقی ایران در کنار آبهای عمان، در ۶۰ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی و ۲۵ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. چابهار از شمال به شهرستان‌های ایرانشهر و نیکشهر از جنوب به دریای عمان از شرق به پاکستان و از غرب به استان‌های کرمان و هرمزگان محدود شده است. مساحت شهرستان چابهار حدود ۹۷۳۹ ک.م، ارتفاع این شهرستان از سطح دریا ۷ متر و دارای ۱۳۰ کیلومتر مرز خاکی و حدود ۱۱۵ کیلومتر مرز آبی در دریای عمان می باشد. چابهار دارای ۲ شهر چابهار و شهر نگور و ۳ بخش شامل بخشهای دشتیاری، پلان، بخش مرکزی، و هشت دهستان و ۴۴۶ روستا می باشد (طرح جامع شهر چابهار، ۱۳۹۵).

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در تقسیمات سیاسی استان و منطقه

منبع: نگارنده، ۱۳۹۹

شهرستان چابهار در ناحیه مکران بلوچستان قرار دارد. مکران و ناحیه ساحلی جنوب شرقی ایران در روزگار مادها به ویژه سلطنت استیاک و یا اشتوویگو (۵۸۵-۵۵۰ ق.م) یکی از ساتراپیهای استان‌های شرق آن دولت بوده و به نام سرزمین پاریکانیان و جشیان آسیایی از آن یاد شده است. سرزمین مکران از جمله شهرستان چابهار در دوران هخامنشی جز ساتراپی چهاردهم این سلسله بوده است. اما از سابقه شهر نشینی و نحوه پیدایش شهر چابهار اطلاع دقیقی در دست نیست با مطالعه و پژوهش دقیق تاریخی می توان تا حدودی به این زمان دست یافت. براساس شواهد موجود، این شهر بندری پس از متروکه شدن بندر تاریخی تیس نام و اعتبار گرفته است. چابهار از دیر باز به دلیل داشتن موقعیت خاص استراتژیک و شرایط مناسب بندری مورد توجه بود و این خصوصیات آن باعث گردید که پای بیگانگان و قدرت‌های استعماری به این شهر بندری مهم باز شود این مسئله علاوه بر اقدامات استعماری از سوی بیگانگان باعث بر هم زدن بسیاری از تعاملات فرهنگی اجتماعی چابهار شده است تحولی عظیم که در دوره‌های گذشته در حوزه اقتصاد و تجارت چابهار و استان رخ داد پیدایش منطقه آزاد تجاری صنعتی چابهار به عنوان محور توسعه استان می باشد. در دوره قاجار در سال ۱۲۷۰ قمری، ابراهیم خان بهزادی بمی (سرتیپ) به حکومت بمپور انتخاب شد و در عصر حکمرانی او دولت وقت ایران بلوچستان را تصرف کرد. در سال ۱۲۸۱ قمری، ابراهیم خان قلعه محکم «ایرافشان» که تسخیرناپذیر به نظر می‌رسید را تصرف کرد و بدین ترتیب قدرت دولت مرکزی را تا نزدیکی کوهک و چابهار و گواتر توسعه داد. چابهار اما تا سال ۱۲۸۹ قمری در تصرف

اعراب مسقط قرار گرفت و آنها تلاش داشتند این بندر مهم را متصرف گردند. انگلیس‌ها و به ویژه شخص گلداسمید که برای حکمیت مرزی بین ایران و منطقه کلات تحت نفوذ انگلیس منصوب شده بود نیز از ادعای اعراب مسقط بر چابهار پشتیبانی می‌کردند. برای جلوگیری از چنین تهدیداتی، دولت ایران دست به کار شد و ابراهیم خان در سال ۱۲۸۹ قمری بندر چابهار را تصرف کرد تا قدرت خود را بسط دهد. در سال ۱۳۰۴ خورشیدی، دولت قاجار تلاش کرد حاکمیت خود را بر چابهار تثبیت کرده و سردار دین محمدخان داماد دوست محمدخان را سرکوب نماید. در گزارش فرمانده قسمت کرمان در دهم اسفندماه ۱۳۰۴ به وزارت جنگ، بر ضرورت مقابله با دین محمدخان و ایجاد پادگان نظامی در چاه بهار و برقراری نظم در امور گمرک این شهر تأکید شده است. در این گزارش، به این موضوع نیز اشاره گردیده بود که ناآرامی‌ها در بلوچستان و به ویژه آشوب‌های دین محمدخان بر اثر سیاست دولت انگلیس است و دلیل این سیاست دولت انگلیس نیز بیم این دولت از اقتدار دولت مرکزی ایران در بلوچستان و به ویژه در چاه بهار دانسته شده است. اقتداری که می‌توانست نفوذ ایران در بلوچستان انگلیس را نیز امکان‌پذیر نماید. در سال ۱۳۰۷ خورشیدی، عملیات نظامی علیه دوست محمدخان آغاز شد. در بهمن ماه ۱۳۰۷ آخرین حکومت بلوچستان سقوط کرد. با حذف دوست محمدخان از معادلات سیاسی بلوچستان، قدرت دولت مرکزی در این ایالت، و از جمله در چابهار به طور کامل تثبیت شد (سالنامه آماری استانداری سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۷). وجود آبهای عمیق در خلیج وسیع شرایط مناسبی را برای پهلوگیری کشتی‌های بزرگ در این منطقه و ایجاد تاسیسات بندری با هزینه مناسب و صرفه اقتصادی فراهم کرده است.

چابهار به عنوان مهمترین بندر تجاری در خارج از خلیج فارس از نظر سیاست و استراتژیکی ملی در مواقع جنگ و بحرانهای منطقه مجزا و نقطه ای کلیدی برای تنفس اقتصادی بازرگانی خارجی کشور و ضمانتی برای گردش کار صنایع و فعالیت‌های اقتصادی آن محسوب می‌شود قرار گرفتن چابهار در یک خلیج موقعیت بندری ایده‌آل برای توسعه فیزیکی آینده به آن می‌دهد که بسیاری از بنادر دنیا دارای این حسن نیستند (همان منبع). در شهر چابهار از مساحت ۲۴۳۵۴۰۰۰ متر مربع کاربری مسکونی با مساحت ۵۳۲۶۳۳۷ متر مربع (۲۱.۸۷ درصد) یعنی سرانه ۴۹.۹ بیشترین میزان کاربری را به خود اختصاص داده است، جدول (۲). همچنین کاربری‌های تاریخی و فرهنگی کمترین میزان کاربری را به خود اختصاص داده‌اند.

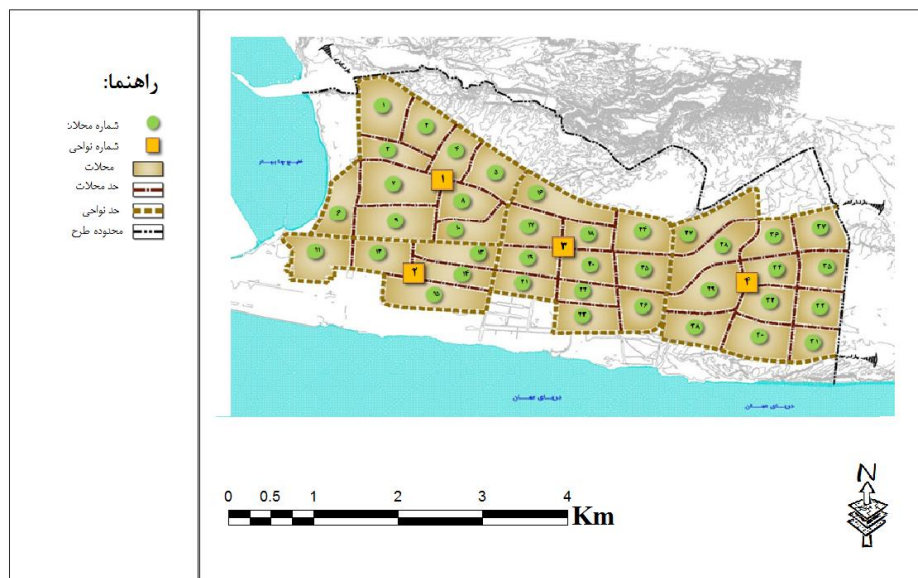
جدول ۲. نحوه استفاده از اراضی شهر (برحسب کارکردهای مختلف) و محاسبه سطوح، درصد و سرانه در کل شهر

نحوه استفاده اراضی موجود سال ۹۶			نوع کاربری
مساحت (مترمربع)	درصد	سرانه	
۵۳۲۶۳۳۷	۲۱.۸۷	۴۹.۹	مسکونی
۳۹۳۶۶۵	۱.۶۲	۳.۷	تجاری - خدماتی
۴۸۰۷۸۴	۱.۹۷	۵.۴	آموزش تحقیقات و فناوری
۱۹۷۶۸۱	۰.۸۱	۱.۹	آموزشی
۶۱۸۴۶۶	۲.۵۴	۵.۸	اداری - انتظامی
۵۳۰۹۱	۰.۲۲	۰.۵	نظامی
۱۲۳۳۸۱	۰.۵۱	۱.۲	ورزشی

۲.۲	۰.۹۶	۲۳۲۸۹۴	درمانی
۰.۴	۰.۱۹	۴۶۸۶۱	فرهنگی - هنری
۳.۲	۱.۳۹	۳۳۸۸۸۵	مذهبی
۱.۸	۰.۸۱	۱۹۶۳۰۱	پارک و فضای سبز
۱۴.۵	۶.۳۷	۱۵۵۲۴۴۳	تفریحی - توریستی
۲۳.۸	۱.۴۳	۲۵۴۰۰۶۶	حمل و نقل و انبار
۰.۵	۰.۲۲	۵۲۹۸۳	تاسیسات شهری
۱.۱	۰.۴۶	۱۱۲۷۳۹	تجهیزات شهری
۱.۳	۴.۵۱	۱۰۹۹۴۱۶	صنعتی
-	-	۰	بهداشتی
-	۰.۰۶	۱۳۴۴۳	تاریخی
۴۰.۳	۱۷.۶۵	۴۲۹۸۷۵۳	معابر
-	۰.۰۳	۶۱۶۵	اراضی کشاورزی و باغات
-	۱.۱۱	۲۷۰۳۰۴	مسیل
-	۲۶.۲۸	۶۳۹۹۳۴۱	بایر
-	-	۰	سایر عملکردهای شهری *
-	۱۰۰	۲۴۳۵۴۰۰۰	جمع کل

منبع: طرح جامع شهر چابهار، ۱۳۹۵

شهر چابهار از ۴ ناحیه و ۲۸ محله تشکیل شده است. در بین نواحی چهار گانه ناحیه ۱ با ۴۱۷.۲ هکتار و جمعیت ۳۷۵۱۱ نفر بزرگترین ناحیه شهر محسوب می‌شود.

شکل ۳. نقشه نواحی و محلات شهر چابهار، منبع: شهرداری شهر چابهار

منبع: نگارنده، ۱۳۹۹

شهر چابهار طبق آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، جمعیتی برابر با (۱۰۶۷۳۹ نفر) داشته است. که از این تعداد ۵۴۶۵۷ نفر را مردان و ۵۲۰۸۲ نفر را زنان تشکیل می‌دهند. بیشترین میزان نرخ رشد در طول دوره‌های سرشماری مربوط به دوره دوره ششم (۱۳۸۵-۱۳۷۵) می‌باشد که در این دوره نرخ رشد به ۱۳ درصد رسید.

همچنین کمترین میزان نرخ رشد در طول دوره‌های سرشماری مربوط به دوره (۱۳۵-۱۳۷۵) می‌باشد که در این دوره نرخ رشد به ۳.۲ درصد می‌باشد. همچنین میزان رشد جمعیت شهر چابهار نسبت به استان و شهرستان، در طی دهه‌های آماری ۵۵ تا ۹۵، همواره بالاتر بوده است (سازمان آمار نفوس و مسکن، ۱۳۹۵).

همجواری منطقه آزاد چابهار با دریا، نزدیکی به مدار رأس‌السرطان و قرار گرفتن در مسیر بادهای موسمی شبه قاره هند و جبهه‌های استوایی موجب گردیده‌است که دارای آب هوایی گرمسیری معتدل با رطوبت نسبی باشد. این منطقه گرمترین نقطه کشور در زمستان و خنک‌ترین بندر جنوبی ایران در تابستان است. اقلیم شهر چابهار براساس طبقه‌بندی اقلیمی دمارتن در گروه اقلیم خشک و در در روش آمبرژه، اقلیم ناحیه بیابانی گرم شدید می‌باشد (طرح جامع شهر چابهار، ۱۳۹۵).

یافته‌ها

بررسی وضعیت شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی شهری چابهار

بی شک زندگی انسان‌ها تحت تاثیر شرایط اقتصادی قرار دارد، این شرایط تعیین کننده‌ی نوع تصمیم‌گیری در وجوه مختلف زندگی از جمله میزان قدرت خرید، نوع شغل و غیره می‌باشد. در این قسمت از پژوهش، کیفیت زندگی (اقتصادی) از ۱۴ گویه تشکیل شده است، در بعد عینی با گویه‌هایی از جمله: (دسترسی به خدمات مالی و اعتباری (بانک، وام، صندوق قرض الحسنه و...))، داشتن پس انداز مناسب، داشتن سلامتی جسمانی برای انجام فعالیت، افزایش میزان درآمد، افزایش تنوع شغلی، دسترسی به فرصت‌های شغلی، ایجاد بازارها و بازارچه‌های فعال، تهیه کالاهای مصرفی و خانگی)، در بعد ذهنی نیز با گویه‌هایی از جمله: (رضایت از درآمد، رضایت شغلی، تنوع فرصت‌های شغلی، رضایت از دارایی و ثروت، رضایت از مالکیت کالاهای بادوام، رضایت از دسترسی به بازارها و مراکز خرید) مورد تحلیل قرار گرفته شد. در این راستا، در پی وضعیت گویه‌های اقتصادی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی شهر چابهار از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه بسته، دارای جهت مثبت و طیف پنج گزینه‌ای لیکرت ۱ تا ۵ (خیلی کم، امتیاز ۱، کم: امتیاز ۲، متوسط: امتیاز ۳، زیاد: امتیاز ۴، خیلی زیاد: امتیاز ۵) صورت گرفت. بنابراین هر چقدر میانگین هر یک از گویه‌های مورد بررسی از حد وسط که در طیف لیکرت (۳) است، کمتر باشد، بیانگر وضعیت بد گویه‌های اقتصادی کیفیت زندگی در نواحی مورد مطالعه است، ولی هر چه میانگین هر یک از گویه‌ها بالاتر از حد وسط باشد، نشان‌دهنده وضعیت مطلوب گویه‌های اقتصادی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در شهر چابهار است. در این آزمون اگر مقدار سطح معنی‌دار (sig)، از (۰/۰۵) کمتر باشد، بیانگر این است که می‌توان میانگین حاصل از نمونه را به کل ساکنان شهر چابهار تعمیم داد. پس از بررسی وضعیت گویه‌های اقتصادی، سپس مولفه اقتصادی به صورت کلی در هر یک از نواحی بر اساس آزمون کروسکال والیس مورد ارزیابی قرار گرفته شد.

مطابق جدول (۳)، نتایج گویه‌های اقتصادی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در ناحیه یک و چهار شهر چابهار نشان داد، تمامی گویه‌های اقتصادی با مقدار میانگین به دست آمده کمتر از حد متوسط عدد (۳)، گویای کیفیت زندگی پایین در ابعاد عینی و ذهنی در بعد اقتصادی می‌باشد. در ادامه نیز نتایج یافته‌ها در ناحیه دو و سه شهری

چابهار با مقدار میانگین‌های به دست آمده بالاتر از حد متوسط عدد (۳)، گویای کیفیت زندگی بالا در بعد اقتصادی در این نواحی می‌باشد. همچنین مطابق نتایج این جدول، مطلوب‌ترین گویه اقتصادی در ناحیه یک و چهار، ایجاد بازارها و بازارچه‌های فعال می‌باشد. بسیاری از مردم ساکن در این نواحی اذعان داشتند، یکی از متغیرهای تأثیرپذیر از بازارچه مرزی، اشتغال افراد بومی و محلی می‌باشد. بر اساس مطالعات صورت گرفته، در واقع با افتتاح بازارچه فعالیت‌هایی همچون دست فروشی، مبادله ارزی، مهمانداری، رانندگی، غرفه‌داری، مسافربری و خدمات مربوط به حمل و نقل کالا ایجاد کرده است، ولی به دلیل عدم ثبات شغلی همواره از نداشتن پس‌انداز مناسب، رضایت از مالکیت کالاهای بادوام ناراضی بودند. این امر سبب شده است که شهروندان در نواحی یک و چهار شهر چابهار احساس محرومیت مادی و اجتماعی فزاینده‌ای در زندگی خود داشته باشند و این موضوع که نوعی نارضایتی از زندگی در اجتماع شهری است خود تبعات و آثار منفی متعددی را در پی دارد. بر اساس بازدیدهای میدانی صورت گرفته از این ناحیه و ناحیه چهار شهر چابهار، بسیاری از مردم اذعان نمودند که افرادی که از این ناحیه و سایر نواحی دیگر به امید یافتن کار و درآمدی بهتر در منطقه آزاد تجاری مهاجرت کرده‌اند، اکنون در مناطق حاشیه شهر ساکن هستند و توسعه نامتوازن و گسترش حاشیه‌نشینی را در پی داشته است. حتی یکی دیگر از افراد جامعه نمونه اشاره کردند که ((قبلا در منطقه آزاد چابهار به عنوان نگهبان مشغول به کار بودم و اکنون به دلیل تعدیل نیرو یک ماه است که بیکار شدم)). همچنین یکی دیگر از ساکنین اشاره کرد که ((برای یافتن کار بارها به منطقه آزاد مراجعه کرده‌ام اما جواب درستی به من نداده‌اند، اکنون درآمد فقط یارانه است که مبلغ ناچیز یارانه هم با وجود برخورداری از ۴ فرزند در خانواده کفاف زندگی را نمی‌دهد)).

اینکه در این قسمت از پژوهش نبود اشتغال، عدم تنوع درآمدی و ... را به صورت یک جانبه به منطقه آزاد تجاری نسبت دهیم قضاوت نسبتاً درستی است، چرا که در هر جای دنیا که توسعه و رشد اقتصادی یک فرصت بوده، وجود نواحی با وضعیت اقتصادی نامطلوب نیز معضل می‌باشد. در واقع شهر چابهار با توجه به منطقه آزاد تجاری آن، فرصتی که امروزه به تهدیدی برای ساکنان چابهار ایجاد کرده است. تمامی انتفاع بندری بودن چابهار را منطقه آزاد چابهار می‌برد و در عمل نیز هیچ کمکی به شهر چابهار و تامین درآمدها و ... نمی‌کند و این عدم تعادل و توازن باعث شده که توسعه شهر بر اساس کیفیت زندگی در بعد اقتصادی نیز نامتوازن باشد. همچنین نتایج به دست آمده از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد، در ناحیه دو مطلوب‌ترین گویه اقتصادی، داشتن پس‌انداز مناسب، و نامطلوب‌ترین آن رضایت از دارایی و ثروت می‌باشد. در ناحیه سه، مطلوب‌ترین آن رضایت از دسترسی به بازارها و مراکز خرید، افزایش میزان درآمد، و نامطلوب‌ترین آن تهیه کالاهای مصرفی و خانگی، می‌باشد.

جدول ۳. وضعیت گویه‌های اقتصادی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی شهری چابهار

ناحیه یک	میانگین	T	معناداری	فاصله اطمینان
			(۲ دامنه)	
				بالا پایین
دسترسی به خدمات مالی و اعتباری (بانک، وام، صندوق قرض الحسنه و...)	۲/۲۳	۲۳/۵۵۰	۰/۰۰۰	۲/۱۴ ۲/۳۳
داشتن پس‌انداز مناسب	۲/۲۵	۱۹/۸۲۴	۰/۰۰۰	۲/۱۶ ۲/۳۵
داشتن سلامتی جسمانی برای انجام فعالیت	۲/۲۵	۱۹/۴۸۸	۰/۰۰۰	۲/۱۶ ۲/۳۴

۲/۳۱	۲/۵۲	۰/۰۰۰	۲۰/۵۴۹	۲/۴۲	افزایش میزان درآمد
۲/۱۵	۲/۳۴	۰/۰۰۰	۲۱/۹۰۰	۲/۲۴	افزایش تنوع شغلی
۲/۲۵	۲/۴۵	۰/۰۰۰	۲۱/۴۶۲	۲/۳۵	دسترسی به فرصت‌های شغلی
۲/۳۳	۲/۵۶	۰/۰۰۰	۲۰/۶۲۷	۲/۴۵	ایجاد بازارها و بازارچه‌های فعال
۲/۱۳	۲/۴۵	۰/۰۰۰	۱۹/۵۵۴	۲/۳۳	تهیه کالاهای مصرفی و خانگی
۲/۳۱	۲/۵۶	۰/۰۰۰	۲۰/۵۶۷	۲/۴۴	رضایت از درآمد
۲/۱۱	۲/۳۴	۰/۰۰۰	۱۹/۵۵۴	۲/۲۲	رضایت شغلی
۲/۳۳	۲/۵۶	۰/۰۰۰	۲۰/۲۳۴	۲/۴۴	تنوع فرصت‌های شغلی
۲/۱۱	۲/۳۴	۰/۰۰۰	۲۰/۶۶۱	۲/۲۱	رضایت از دارایی و ثروت
۲/۰۴	۲/۲۲	۰/۰۰۰	۲۰/۵۵۴	۲/۱۳	رضایت از مالکیت کالاهای بادوام
۲/۰۸	۲/۲۱	۰/۰۰۰	۲۱/۳۳۴	۲/۱۶	رضایت از دسترسی به بازارها و مراکز خرید
فاصله اطمینان	معناداری	T	میانگین	ناحیه دو	
	(۲ دامنه)				

پایین	بالا				
۳/۱۰	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۴۴/۳۲۴	۳/۲۱	دسترسی به خدمات مالی و اعتباری (بانک، وام، صندوق قرض الحسنه و...)
۳/۲۹	۳/۴۸	۰/۰۰۰	۴۶/۵۶۴	۳/۳۹	داشتن پس انداز مناسب
۳/۲۵	۳/۴۶	۰/۰۰۰	۴۴/۵۵۶	۳/۳۵	داشتن سلامتی جسمانی برای انجام فعالیت
۲/۹۷	۳/۱۴	۰/۰۰۰	۴۹/۱۲۳	۳/۰۵	افزایش میزان درآمد
۳/۱۲	۳/۶۶	۰/۰۰۰	۴۱/۴۴۳	۳/۲۲	افزایش تنوع شغلی
۳/۱۲	۳/۳۳	۰/۰۰۰	۴۰/۳۳۴	۳/۲۱	دسترسی به فرصت‌های شغلی
۳/۱۴	۳/۳۰	۰/۰۰۰	۴۴/۵۴۳	۳/۲۲	ایجاد بازارها و بازارچه‌های فعال
۳/۰۸	۳/۲۶	۰/۰۰۰	۴۸/۴۴۳	۳/۱۷	تهیه کالاهای مصرفی و خانگی
۳/۰۱	۳/۲۰	۰/۰۰۰	۴۵/۴۴۳	۳/۱۱	رضایت از درآمد
۳/۱۹	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۴۶/۴۴۵	۳/۲۶	رضایت شغلی
۳/۰۲	۳/۲۵	۰/۰۰۰	۴۶/۲۳۱	۳/۱۳	تنوع فرصت‌های شغلی
۲/۹۹	۳/۱۷	۰/۰۰۰	۴۴/۲۲۳	۳/۰۸	رضایت از دارایی و ثروت
۳/۱۰	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۴۴/۳۲۴	۳/۲۱	رضایت از مالکیت کالاهای بادوام
۳/۱۲	۳/۳۴	۰/۰۰۰	۴۴/۴۳۲	۳/۱۹	رضایت از دسترسی به بازارها و مراکز خرید
فاصله اطمینان	معناداری	T	میانگین	ناحیه سه	
	(۲ دامنه)				

پایین	بالا				
۳/۱۰	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۴۳/۱۴۹	۳/۲۰	دسترسی به خدمات مالی و اعتباری (بانک، وام، صندوق قرض الحسنه و...)
۳/۲۹	۳/۴۸	۰/۰۰۰	۴۸/۶۲۸	۳/۴۰	داشتن پس انداز مناسب
۳/۲۵	۳/۴۶	۰/۰۰۰	۴۵/۴۲۴	۳/۲۹	داشتن سلامتی جسمانی برای انجام فعالیت
۲/۹۷	۳/۱۴	۰/۰۰۰	۴۸/۰۷۱	۳/۴۴	افزایش میزان درآمد
۳/۴۳	۳/۶۶	۰/۰۰۰	۴۰/۴۸۹	۳/۳۰	افزایش تنوع شغلی

۲/۱۲	۲/۳۳	۰/۰۰۰	۴۱/۴۰۰	۲/۲۲	دسترسی به فرصت‌های شغلی
۳/۱۴	۳/۳۰	۰/۰۰۰	۴۳/۵۰۵	۳/۲۹	ایجاد بازارها و بازارچه‌های فعال
۳/۰۳	۳/۲۱	۰/۰۰۰	۴۴/۵۵۴	۳/۱۴	تهیه کالاهای مصرفی و خانگی
۳/۱۱	۲/۳۴	۰/۰۰۰	۴۴/۴۳۲	۳/۲۲	رضایت از درآمد
۳/۲۳	۳/۴۵	۰/۰۰۰	۴۵/۵۵۶	۳/۳۴	رضایت شغلی
۳/۱۰	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۴۳/۱۴۹	۳/۲۰	تنوع فرصت‌های شغلی
۳/۲۹	۳/۴۸	۰/۰۰۰	۴۸/۶۲۸	۳/۴۰	رضایت از دارایی و ثروت
۳/۲۵	۳/۴۶	۰/۰۰۰	۴۵/۴۲۴	۳/۲۹	رضایت از مالکیت کالاهای بادوام
۲/۹۷	۳/۱۴	۰/۰۰۰	۴۸/۰۷۱	۳/۴۴	رضایت از دسترسی به بازارها و مراکز خرید
فاصله اطمینان	معناداری	T	میانگین	ناحیه سه	
	(۲ دامنه)				
پایین	بالا				
۲/۱۰	۲/۳۱	۰/۰۰۰	۳۲/۱۴۹	۲/۲۰	دسترسی به خدمات مالی و اعتباری (بانک، وام، صندوق قرض الحسنه و...)
۲/۰۱	۲/۲۳	۰/۰۰۰	۲۱/۴۴۳	۲/۱۳	داشتن پس انداز مناسب
۲/۲۳	۲/۴۳	۰/۰۰۰	۲۱/۴۳۲	۲/۳۳	داشتن سلامتی جسمانی برای انجام فعالیت
۲/۳۳	۲/۵۴	۰/۰۰۰	۱۹/۳۳۲	۲/۴۴	افزایش میزان درآمد
۲/۳۲	۲/۵۸	۰/۰۰۰	۱۹/۳۳۲	۲/۴۵	افزایش تنوع شغلی
۲/۱۳	۲/۴۳	۰/۰۰۰	۱۹/۱۲۳	۲/۳۳	دسترسی به فرصت‌های شغلی
۲/۶۶	۲/۸۹	۰/۰۰۰	۲۱/۲۲۳	۲/۷۶	ایجاد بازارها و بازارچه‌های فعال
۲/۳۳	۲/۵۴	۰/۰۰۰	۲۰/۴۴۳	۲/۴۳	تهیه کالاهای مصرفی و خانگی
۲/۴۴	۲/۶۵	۰/۰۰۰	۱۹/۳۳۴	۲/۵۷	رضایت از درآمد
۲/۱۳	۲/۳۳	۰/۰۰۰	۱۹/۴۴۰	۲/۲۱	رضایت شغلی
۲/۳۳	۲/۵۶	۰/۰۰۰	۱۹/۳۳۱	۲/۴۳	تنوع فرصت‌های شغلی
۲/۲۲	۲/۴۷	۰/۰۰۰	۱۹/۲۳۱	۲/۳۳	رضایت از دارایی و ثروت
۲/۰۵	۲/۳۲	۰/۰۰۰	۳۱/۱۳۴	۲/۲۱	رضایت از مالکیت کالاهای بادوام
۲/۱۱	۲/۳۲	۰/۰۰۰	۲۱/۳۴۲	۲/۲۱	رضایت از دسترسی به بازارها و مراکز خرید

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۴. مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان نواحی چهارگانه از وضعیت اقتصادی با استفاده از کروسکال والیس

ردیف	مؤلفه	ضریب معناداری	نواحی	میانگین
۱	وضعیت اقتصادی	۰/۰۰۰	ناحیه یک	۲/۳۴
			ناحیه دو	۳/۶۵
			ناحیه سه	۳/۳۳
			ناحیه چهار	۲/۲۱

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

بر طبق جدول (۴)، میانگین‌های به دست آمده از آزمون کروسکال والیس، نشان دهنده میزان رضایتمندی بیشتر ناحیه دو با میانگین رتبه‌ای ۳/۶۵، و رضایتمندی کمتر شهروندان ناحیه چهار با میانگین ۲/۲۱ می‌باشد. به عبارتی بهتر، رضایتمندی ساکنان ناحیه دو از وضعیت اقتصادی، بیشتر از سایر نواحی شهر چابهار است. طبق بررسی‌های

انجام شده نواحی دو و سه شهر چابهار، قشر نسبتاً مرفه‌ای از مردم هستند، بنابراین توانایی مالی بیشتری جهت برآوردن نیازهای اساسی زندگی‌شان دارند و دو ناحیه دیگر به دلیل توان اقتصادی پایین، کمتر می‌توانند نیازهای خود را تامین کنند. همچنین نتایج آماری تفاوت معناداری را در سطح ۰/۹۹ نشان می‌دهد.

بررسی وضعیت شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی شهری چابهار

برای سنجش وضعیت شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی شهر چابهار از ۲۲ گویه استفاده شده است. بدین صورت که ابتدا با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای به بررسی وضعیت گویه‌های بعد اجتماعی در هر یک از نواحی پرداخته می‌شود تا میزان کیفیت زندگی در این بعد مورد بررسی قرار گیرد. سپس مولفه اجتماعی به صورت کلی در هر یک از نواحی بر اساس آزمون کروسکال والیس مورد ارزیابی قرار گرفته شد. نتایج به شرح جداول ذیل می‌باشد:

مطابق جدول (۵)، نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد، میانگین گویه‌های اجتماعی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی یک و چهار شهر چابهار پایین‌تر از حد متوسط می‌باشند و میانگین گویه‌های اجتماعی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی دو و سه شهر چابهار بالاتر از حد متوسط عدد (۳)، گویای وضعیت مطلوب کیفیت زندگی در این بعد می‌باشند. نامطلوب بودن نواحی یک و چهار شهر چابهار در بعد اجتماعی-فرهنگی در مواردی از جمله: (ضعف زیرساخت‌های آموزشی: ضعف در کمیت و کیفیت مدارس، معلم، تجهیزات آزمایشگاهی و ...، زیرساخت‌های بهداشتی و درمانی: ضعف خدمات درمانی و پزشکی از جمله بیمارستان، داروخانه، داروهای بیماری‌های خاص و ...، ضعف در کمیت و کیفیت امکانات و خدمات تفریحی و ورزشی)، بسیار مشهود می‌باشد.

همچنین مطابق جدول (۵)، بالاترین میانگین گویه اجتماعی در ناحیه یک متعلق به گویه بهداشت محیط زیست می‌باشد. هر چند که میانگین تمامی گویه‌ها کمتر از حد متوسط عدد (۳) می‌باشد ولی در بین همه گویه‌ها، گویه بهداشت محیط زیست بالاترین رتبه را به خود اختصاص داده است. از دیدگاه بسیاری از مردم و متخصصین، یکی از موارد تاثیرگذار در مطلوبیت کیفیت زندگی در این گویه، آگاهی زیاد مسئولان و کارکنان سازمان‌های شهری در وضعیت بهداشت، ایمنی و محیط زیست و ایجاد قوانین و استانداردهای کافی متناسب با موضوع مدیریت بهداشت، و محیط زیست در ناحیه یک می‌باشد. از بین گویه‌های اجتماعی کیفیت زندگی، نامطلوب‌ترین گویه در ناحیه یک متعلق به گویه دسترسی به امکانات آموزشی و تفریحی است. از دیدگاه بسیاری از متخصصان، عدم مطلوبیت در این گویه به دو مورد ارجاع داده می‌شود، اولین مورد عدم سرمایه‌گذاری ساکنین به نوسازی و بهسازی مدارس می‌باشد، در واقع بسیاری از مردم سرمایه‌گذاری را در قسمتی انجام می‌دهند که سود اقتصادی داشته باشد، و مورد دیگر نیز بر می‌گردد به تحریم‌های اخیر ایران و عدم توجه و بودجه کافی سرمایه‌گذاری دولتی جهت نوسازی مدارس و افزایش امکانات آموزشی و تفریحی در این شهر می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد در ناحیه دو، مطلوب‌ترین گویه متعلق به وجود امکانات تفریحی و ورزشی، نامطلوب‌ترین نیز به گویه وجود همبستگی و اتحاد و عدم نزاع و کشمکش میان ساکنان می‌باشد. در ناحیه سه نیز مطلوب‌ترین گویه کیفیت زندگی متعلق به فضای سبز، بوستان و سالم‌سازی محیط زیست، و نامطلوب‌ترین آن متعلق به رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های

تفریحی-ورزشی می‌باشد. در ناحیه چهار، مطلوب‌ترین گویه کیفیت زندگی متعلق به گویه آگاهی عمومی و نامطلوب‌ترین گویه نیز متعلق به حس تعلق مکانی، کیفیت تغذیه می‌باشد.

بر اساس نتایج به دست آمده در این قسمت از پژوهش، از شاخص‌های بسیار ضعیف بعد اجتماعی در شهر چابهار، شاخص آموزش می‌باشد که در وضعیت بسیار ضعیفی در ناحیه یک قرار دارد. یکی از دلایل این وضعیت، عدم وجود زیرساخت‌های آموزشی و بهداشتی در این نواحی می‌باشد. همچنین در ناحیه یک شهر چابهار اگر هم در بعضی از محله‌ها زیرساخت‌های آموزشی مشاهده می‌شود، ولیکن دارای بافت فیزیکی فرسوده بوده و از حداقل امکانات و تسهیلات لازمه برخوردار می‌باشند. از دیگر عوامل تاثیرگذار بر پایین بودن سطح کیفیت زندگی در بعد اجتماعی، متغیر کیفیت تغذیه می‌باشد، که این گویه را می‌توان مرتبط با عامل مالی و درآمد ساکنین این نواحی دانست. به علت پایین بودن درآمد و عدم ارتباط زیاد با شهرهای دیگر به علت هزینه بر بودن آن، ساکنین مورد مطالعه عنوان کرده‌اند که از مواد غذایی در دسترس و نهایتاً از مواد غذایی که خرده فروشان دوره گرد به آن نواحی می‌آورند، استفاده می‌کنند که در آنها هیچ گونه تنوعی وجود ندارد. همچنین در ناحیه چهار، بسیاری از ساکنین اذعان نمودند که به دلیل میزان ارتباط بسیار پایین با نواحی بالا شهر چابهار، پایین بودن درآمد و دور بودن محل سکونت آنها از مراکز سرویس دهی، دسترسی آنها به بیمه بسیار ضعیف نیز می‌باشد. مشکلات مطرح شده به نوبه خود مواردی از قبیل کاهش حس تعلق مکانی و افزایش تمایل به مهاجرت به شهرهای دیگر و نواحی دیگر، و... را در پی دارد. همچنین قابل ذکر است که در ناحیه چهار و یک شهر چابهار بیشتر اهالی از اقشار کم درآمد و ضعیف شهر هستند که از طریق کارگری، دست فروشی و خرید و فروش مواد مخدر کسب درآمد می‌کنند. پایین بودن امنیت اجتماعی در این نواحی یکی دیگر از مواردی است که در کاهش کیفیت زندگی ساکنین موثر است.

جدول ۵. وضعیت گویه‌های اجتماعی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی شهری چابهار

ناحیه یک		میانگین T	معناداری (۲ دامنه)	فاصله اطمینان
بالا	پایین			
۲/۳۷	۲۱/۶۷۴	۰/۰۰۰	۲/۵۰	۲/۲۵
دارا بودن مدارس نوساز و با کیفیت مناسب				
۲/۱۲	۲۲/۴۴۳	۰/۰۰۰	۲/۳۲	۲/۰۶
دسترسی آسان با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدارس				
۲/۳۳	۲۱/۵۵۱	۰/۰۰۰	۲/۴۲	۲/۲۳
دسترسی به پاسگاه پلیس در لحاظ اضطراری				
۲/۳۴	۳۳/۴۴	۰/۰۰۰	۲/۴۵	۲/۲۳
وجود همبستگی و اتحاد و عدم نزاع و کشمکش میان ساکنان				
۲/۴۱	۲۲/۳۴۱	۰/۰۰۰	۲/۵۴	۲/۳۳
داشتن امنیت عمومی				
۲/۴۴	۲۱/۵۶۴	۰/۰۰۰	۲/۵۶	۲/۳۲
وجود امکانات مناسب فرهنگی				
۲/۱۲	۲۰/۶۶۵	۰/۰۰۰	۲/۳۳	۲/۰۴
وجود امکانات مناسب تفریحی و ورزشی				
۲/۴۱	۲۱/۴۳۲	۰/۰۰۰	۲/۵۶	۲/۳۲
بهره‌مندی از خدمات درمانی و بهداشتی				
۲/۵۵	۲۱/۵۵۴	۰/۰۰۰	۲/۶۷	۲/۴۴
بهداشت محیط زیست				
۲/۲۲	۲۲/۵۵۰	۰/۰۰۰	۲/۳۶	۲/۱۲
فضای سبز، بوستان و سالم‌سازی محیط زیست				
۲/۳۱	۲۱/۴۴۳	۰/۰۰۰	۲/۴۵	۲/۲۲
رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های ارتباطی				
۲/۳۶	۲۱/۶۲۱	۰/۰۰۰	۲/۴۱	۲/۲۵
رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های آموزشی				
۲/۴۶	۲۲/۵۵۳	۰/۰۰۰	۲/۶۷	۲/۴۴
رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های بهداشتی درمانی				

۲/۰۹	۲/۲۴	۰/۰۰۰	۲۲/۱۶۴	۲/۱۶	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های تفریحی- ورزشی
۲/۱۳	۲/۴۴	۰/۰۰۰	۲۲/۵۵۴	۲/۲۷	آگاهی عمومی
۲/۲۱	۲/۵۱	۰/۰۰۰	۲۲/۴۴۱	۲/۳۳	مشارکت
۲/۲۴	۲/۵۳	۰/۰۰۰	۲۲/۴۵۶	۲/۳۸	اعتماد
۲/۳۳	۲/۵۳	۰/۰۰۰	۲۱/۳۴۲	۲/۴۱	رضایت از امنیت
۲/۳۳	۲/۵۵	۰/۰۰۰	۲۲/۵۴۳	۲/۴۴	کیفیت تغذیه
۲/۳۳	۲/۶۷	۰/۰۰۰	۲۲/۴۴۳	۲/۵۱	سلامت جسمی و روانی
۲/۳۵	۲/۵۱	۰/۰۰۰	۲/۵۵۴	۲/۴۲	حس تعلق مکانی
۲/۳۸	۲/۵۶	۰/۰۰۰	۲۲/۵۵۶	۲/۴۶	کاهش تمایل به مهاجرت
۲/۱۱	۲/۴۱	۰/۰۰۰	۲۱/۳۳۴	۲/۳۳	دسترسی به بیمه
فاصله اطمینان		معناداری (۲ دامنه)	T	میانگین	ناحیه دو
بالا پایین					
۳/۲۵	۳/۵۰	۰/۰۰۰	۳۷/۶۷۴	۳/۳۷	دارا بودن مدارس نوساز و با کیفیت مناسب
۳/۳۸	۳/۵۹	۰/۰۰۰	۴۶/۷۲۹	۳/۴۸	دسترسی آسان با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدارس
۳/۲۰	۳/۴۳	۰/۰۰۰	۳۹/۴۱۰	۳/۳۱	دسترسی به پاسگاه پلیس در لحاظ اضطراری
۳/۰۹	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۳۸/۹۵۰	۳/۲۰	وجود همبستگی و اتحاد و عدم نزاع و کشمکش میان ساکنان
۳/۱۹	۳/۳۴	۰/۰۰۰	۵۸/۹۲۷	۳/۲۶	داشتن امنیت عمومی
۳/۲۲	۳/۴۱	۰/۰۰۰	۴۹/۶۶۸	۳/۳۱	وجود امکانات مناسب فرهنگی
۳/۹۳	۴/۰۶	۰/۰۰۰	۶۱/۰۹۲	۳/۹۹	وجود امکانات مناسب تفریحی و ورزشی
۳/۲۳	۳/۳۹	۰/۰۰۰	۵۷/۴۲۱	۳/۲۳	بهره‌مندی از خدمات درمانی و بهداشتی
۳/۲۱	۳/۴۳	۰/۰۰۰	۵۶/۴۴۵	۳/۳۴	بهداشت محیط زیست
۳/۳۴	۳/۵۱	۰/۰۰۰	۵۵/۵۵۶	۳/۴۴	فضای سبز، بوستان و سالم‌سازی محیط زیست
۳/۴۷	۳/۶۹	۰/۰۰۰	۵۶/۴۴۳	۳/۵۷	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های ارتباطی
۳/۵۴	۳/۷۸	۰/۰۰۰	۵۶/۴۴۳	۳/۶۶	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های آموزشی
۳/۴۵	۳/۶۷	۰/۰۰۰	۵۵/۵۵۴	۳/۵۵	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های بهداشتی درمانی
۳/۵۵	۳/۷۸	۰/۰۰۰	۵۶/۴۳۲	۳/۶۵	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های تفریحی-ورزشی
۳/۶۵	۳/۸۸	۰/۰۰۰	۵۵/۵۵۴	۳/۷۸	آگاهی عمومی
۳/۶۶	۳/۸۹	۰/۰۰۰	۸۳/۴۴۳	۳/۷۲	مشارکت
۳/۵۵	۳/۹۴	۰/۰۰۰	۵۴/۵۵۴	۳/۸۹	اعتماد
۳/۵۶	۳/۷۷	۰/۰۰۰	۵۵/۵۵۴	۳/۶۶	رضایت از امنیت
۳/۶۶	۳/۸۹	۰/۰۰۰	۵۵/۴۴۳	۳/۷۸	کیفیت تغذیه
۳/۳۲	۳/۶۶	۰/۰۰۰	۵۶/۴۳۲	۳/۴۳	سلامت جسمی و روانی
۴۳۳	۳/۶۷	۰/۰۰۰	۵۶/۶۶۴	۳/۵۶	حس تعلق مکانی
۳/۴۳	۳/۶۷	۰/۰۰۰	۵۵/۴۴	۳/۵۵	کاهش تمایل به مهاجرت
۳/۳۲	۳/۵۴	۰/۰۰۰	۵۴/۴۴۵	۳/۴۳	دسترسی به بیمه

		T		میانگین		ناحیه سه	
		معناداری (۲ دامنه)		فاصله اطمینان			
پایین	بالا						
۳/۵۶	۳/۷۲	۰/۰۰۰	۵۶/۷۹۷	۳/۶۴	دارا بودن مدارس نوساز و با کیفیت مناسب		
۳/۳۲	۳/۵۴	۰/۰۰۰	۵۶/۴۴۵	۳/۴۴	دسترسی آسان با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدارس		
۳/۴۵	۳/۶۷	۰/۰۰۰	۵۵/۵۲۱	۳/۵۶	دسترسی به پاسگاه پلیس در لحاظ اضطراری		
۳/۵۶	۳/۸۳	۰/۰۰۰	۵۴/۴۴۳	۳/۶۶	وجود همبستگی و اتحاد و عدم نزاع و کشمکش میان ساکنان		
۳/۲۴	۳/۴۵	۰/۰۰۰	۵۶/۴۴۳	۳/۳۲	داشتن امنیت عمومی		
۳/۱۲	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۵۵/۳۴۵	۳/۲۱	وجود امکانات مناسب فرهنگی		
۴/۲۳	۳/۵۶	۰/۰۰۰	۵۵/۵۵۴	۳/۴۴	وجود امکانات مناسب تفریحی و ورزشی		
۳/۲۱	۳/۴۶	۰/۰۰۰	۵۵/۴۳۲	۳/۳۱	بهره‌مندی از خدمات درمانی و بهداشتی		
۳/۳۴	۳/۵۶	۰/۰۰۰	۵۵/۳۲۴	۳/۴۴	بهداشت محیط زیست		
۳/۵۵	۳/۵۳	۰/۰۰۰	۵۵/۵۵۴	۳/۶۷	فضای سبز، بوستان و سالم‌سازی محیط زیست		
۳/۳۲	۳/۵۳	۰/۰۰۰	۵۵/۴۵۳	۳/۴۴	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های ارتباطی		
۳/۴۲	۳/۶۱	۰/۰۰۰	۵۵/۵۵۷	۳/۵۵	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های آموزشی		
۳/۰۸	۳/۳۵	۰/۰۰۰	۵۵/۴۴۳	۳/۲۹	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های بهداشتی درمانی		
۳/۰۹	۳/۲۳	۰/۰۰۰	۵۴/۱۳۲	۳/۱۳	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های تفریحی-ورزشی		
۳/۱۳	۳/۳۴	۰/۰۰۰	۵۵/۴۴۳	۳/۲۳	آگاهی عمومی		
۳/۳۵	۳/۵۶	۰/۰۰۰	۵۵/۳۲۸	۳/۴۶	مشارکت		
۳/۴۳	۳/۶۴	۰/۰۰۰	۵۵/۴۳۲	۳/۵۰	اعتماد		
۳/۳۳	۳/۵۵	۰/۰۰۰	۵۵/۲۳۱	۳/۴۲	رضایت از امنیت		
۳/۱۱	۳/۳۴	۰/۰۰۰	۵۵/۱۲۳	۳/۲۳	کیفیت تغذیه		
۳/۱۰	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۵۴/۳۳۲	۳/۲۲	سلامت جسمی و روانی		
۳/۳۳	۳/۵۴	۰/۰۰۰	۵۴/۳۲۱	۳/۴۴	حس تعلق مکانی		
۳/۰۹	۳/۳۱	۰/۰۰۰	۵۴/۴۴۱	۳/۲۲	کاهش تمایل به مهاجرت		
۳/۲۱	۳/۴۶	۰/۰۰۰	۵۴/۵۵۶	۳/۳۶	دسترسی به بیمه		
		T		میانگین		ناحیه چهار	
		معناداری (۲ دامنه)		فاصله اطمینان			
پایین	بالا						
۲/۰۴	۲/۳۳	۰/۰۰۰	۲۱/۸۷۷	۲/۱۷	دارا بودن مدارس نوساز و با کیفیت مناسب		
۲/۰۳	۲/۱۶	۰/۰۰۰	۲۱/۳۲۹	۲/۰۹	دسترسی آسان با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدارس		
۱/۹۷	۲/۰۷	۰/۰۰۰	۲۱/۱۱۹	۲/۰۲	دسترسی به پاسگاه پلیس در لحاظ اضطراری		
۲/۰۴	۲/۱۶	۰/۰۰۰	۲۱/۸۵۹	۲/۱۰	وجود همبستگی و اتحاد و عدم نزاع و کشمکش میان ساکنان		
۲/۰۸	۲/۲۳	۰/۰۰۰	۲۱/۸۱۰	۲/۱۳	داشتن امنیت عمومی		
۲/۳۹	۲/۵۳	۰/۰۰۰	۲۱/۲۷۳	۲/۴۶	وجود امکانات مناسب فرهنگی		
۲/۱۴	۲/۲۵	۰/۰۰۰	۲۱/۳۹۴	۲/۲۰	وجود امکانات مناسب تفریحی و ورزشی		
۲/۴۳	۲/۵۸	۰/۰۰۰	۲۱/۲۲۳	۲/۵۱	بهره‌مندی از خدمات درمانی و بهداشتی		

۱/۹۵	۲/۰۴	۰/۰۰۰	۲۱/۹۴۵	۲/۰۰	بهداشت محیط زیست
۲/۱۲	۲/۴۵	۰/۰۰۰	۲۱/۱۶۹	۲/۳۳	فضای سبز، بوستان و سالم‌سازی محیط زیست
۲/۰۵	۲/۱۹	۰/۰۰۰	۲۱/۶۸۳	۲/۱۲	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های ارتباطی
۲/۴۰	۲/۵۶	۰/۰۰۰	۲۱/۲۵۲	۲/۴۸	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های آموزشی
۲/۰۰	۲/۲۳	۰/۰۰۰	۲۱/۵۷۶	۲/۱۳	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های بهداشتی درمانی
۳/۱۵	۲/۲۸	۰/۰۰۰	۲۱/۲۸۱	۲/۲۱	رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های تفریحی-ورزشی
۲/۵۸	۲/۷۱	۰/۰۰۰	۲۱/۹۹۹	۲/۶۴	آگاهی عمومی
۲/۹۹	۲/۱۴	۰/۰۰۰	۲۱/۹۱۹	۲/۰۷	مشارکت
۲/۳۳	۲/۵۴	۰/۰۰۰	۲۱/۴۶۴	۲/۴۴	اعتماد
۱/۹۰	۲/۱۱	۰/۰۰۰	۲۱/۶۹۲	۲/۰۰	رضایت از امنیت
۱/۹۱	۲/۰۶	۰/۰۰۰	۲۱/۵۲۶	۲/۰۰	کیفیت تغذیه
۲/۰۴	۲/۱۷	۰/۰۰۰	۲۱/۴۱۴	۲/۱۰	سلامت جسمی و روانی
۱/۹۰	۲/۱۱	۰/۰۰۰	۲۱/۶۹۲	۲/۰۰	حس تعلق مکانی
۱/۸۷	۲/۱۴	۰/۰۰۰	۲۱/۳۳۲	۲/۱۳	کاهش تمایل به مهاجرت
۲/۱۲	۲/۳۲	۰/۰۰۰	۲۱/۴۴۵	۲/۲۲	دسترسی به بیمه

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۶. مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان نواحی چهارگانه از وضعیت اجتماعی با استفاده از کروسکال والیس

ردیف	مؤلفه	ضریب معناداری	نواحی	میانگین
۱	وضعیت اجتماعی	۰/۰۰۰	ناحیه یک	۲/۱۱
			ناحیه دو	۳/۴۳
			ناحیه سه	۳/۲۳
			ناحیه چهار	۲/۲۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

میانگین‌های به دست آمده از آزمون کروسکال والیس در جدول (۶)، نشان دهنده میزان رضایتمندی بیشتر ناحیه دو با میانگین رتبه‌ای ۳/۴۳، و رضایتمندی کمتر شهروندان ناحیه یک با میانگین ۲/۱۱ می‌باشد. به عبارتی بهتر، رضایتمندی ساکنان ناحیه دو از وضعیت اجتماعی، بیشتر از سایر نواحی شهر چابهار است. اگر با یک نگاه تحلیلی به مشکلات اجتماعی و عدم مطلوبیت شاخص‌های کیفیت زندگی در این بعد در نواحی ۱ و ۴ توجه شود، شاید یکی از دلایل اصلی آن مشکلات اقتصادی باشد؛ زیرا با توجه به بیشتر تحقیقات در حوزه‌ی کیفیت زندگی این موضوع اثبات شده که بین مطلوب بودن شاخص اقتصادی و امنیت اجتماعی رابطه مستقیم وجود دارد.

بررسی ارتباط بین ابعاد اقتصادی و اجتماعی کیفیت زندگی در شهر چابهار

در ادامه رابطه بین ابعاد اقتصادی و اجتماعی کیفیت زندگی از نظر میزان همبستگی سنجیده می‌شود. تحلیل ناپارمتری همبستگی نشان دهنده رابطه مستقیم و معنی‌دار در سطح آلفای ۰/۰۱ میان ابعاد اقتصادی با ابعاد اجتماعی وجود دارد. یعنی با بهبود کیفیت زندگی در هر یک از ابعاد مورد بررسی بعد دیگر هم بهبود پیدا می‌کند.

جدول ۷. ماتریس همبستگی ابعاد اقتصادی - اجتماعی کیفیت زندگی

ابعاد	اقتصادی	اجتماعی
-------	---------	---------

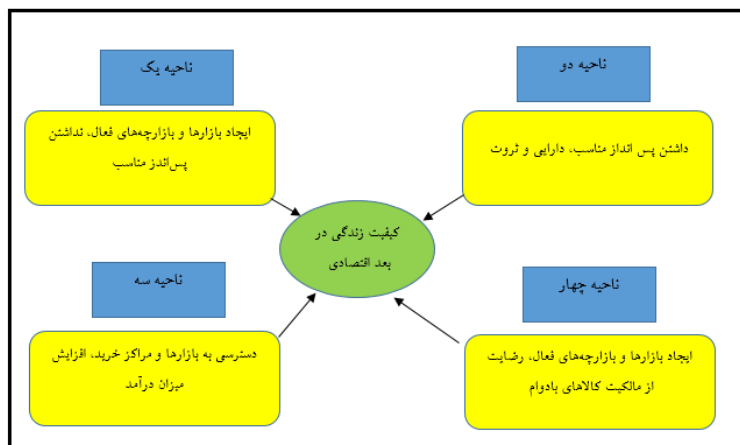
اقتصادی		Correlation	۱	-۰/۲۰۹
		sig	۰	۰/۰۰۰
		N	۳۸۲	۳۸۲
اجتماعی		Correlation	-۰/۲۰۹	۱
		sig	۰/۰۰۰	۰
		N	۳۸۲	۳۸۲

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

نتیجه‌گیری و دستاورد علمی پژوهشی

امروزه با این وجود اینکه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان سطوح بین‌المللی و ملی بر قابلیت شهرها برای بهبود کیفیت زندگی انسان‌ها تاکید دارند، اما این مسائل و مشکلات باعث توجه فزاینده محققین رشته‌های گوناگون به مطالعه کیفیت زندگی، کیفیت مکان و بهزیستی انسانی در نواحی شهری کشورهای مختلف به عنوان ابزاری برای پشتیبانی از سیاست‌گذاری‌های عمومی، تدوین و پایش استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و درک و اولویت‌بندی مسائل اجتماع شده است. اما این مطالعات از جنبه‌های متعددی مانند مقیاس مطالعه، قلمروهای مورد استفاده و روش‌های سنجش کیفیت زندگی متفاوت هستند. به این ترتیب که روش‌های گوناگونی برای مطالعه کیفیت زندگی در نواحی شهری به کار گرفته شده است. لذا هدف پژوهش حاضر سنجش وضعیت اجتماعی و اقتصادی شاخص‌های ترکیبی کیفیت زندگی (مطالعه موردی: نواحی چهارگانه شهر چابهار) می‌باشد.

جهت پاسخ به سؤال اول یعنی، (در بین نواحی شهری چابهار، شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی چگونه است؟)، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده گردید. نتایج گویه‌های اقتصادی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی در ناحیه یک و چهار شهر چابهار نشان داد، تمامی گویه‌های اقتصادی با مقدار میانگین به دست آمده کمتر از حد متوسط عدد (۳)، گویای کیفیت زندگی پایین در ابعاد عینی و ذهنی در بعد اقتصادی می‌باشد. در ادامه نیز نتایج یافته‌ها در ناحیه دو و سه شهری چابهار با مقدار میانگین‌های به دست آمده بالاتر از حد متوسط عدد (۳)، گویای کیفیت زندگی بالا در بعد اقتصادی در این نواحی می‌باشد. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده، مطلوب‌ترین گویه اقتصادی در ناحیه یک و چهار، ایجاد بازارها و بازارچه‌های فعال می‌باشد. بسیاری از مردم ساکن در این نواحی اذعان داشتند، یکی از متغیرهای تاثیرپذیر از بازارچه مرزی، اشتغال افراد بومی و محلی می‌باشد. بر اساس مطالعات صورت گرفته، در واقع با افتتاح بازارچه فعالیت‌هایی همچون دست فروشی، مبادله ارزی، مهمانداری، رانندگی، غرفه‌داری، مسافربری و خدمات مربوط به حمل و نقل کالا ایجاد کرده است، ولی به دلیل عدم ثبات شغلی همواره از نداشتن پس‌انداز مناسب، رضایت از مالکیت کالاهای بادوام ناراضی بودند. این امر سبب شده است که شهروندان در نواحی یک و چهار شهر چابهار احساس محرومیت مادی و اجتماعی فزاینده‌ای در زندگی خود داشته باشند و این موضوع که نوعی نارضایتی از زندگی در اجتماع شهری است خود تبعات و آثار منفی متعددی را در پی دارد. در ناحیه دو نیز مطلوب‌ترین گویه اقتصادی، داشتن پس‌انداز مناسب، و نامطلوب‌ترین آن رضایت از دارایی و ثروت می‌باشد. در ناحیه سه، مطلوب‌ترین آن رضایت از دسترسی به بازارها و مراکز خرید، افزایش میزان درآمد، و نامطلوب‌ترین آن تهیه کالاهای مصرفی و خانگی، می‌باشد. شکل (۴).

شکل ۴. عوامل موثر در افزایش کیفیت زندگی نواحی چهارگانه شهر چابهار در بعد اقتصادی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

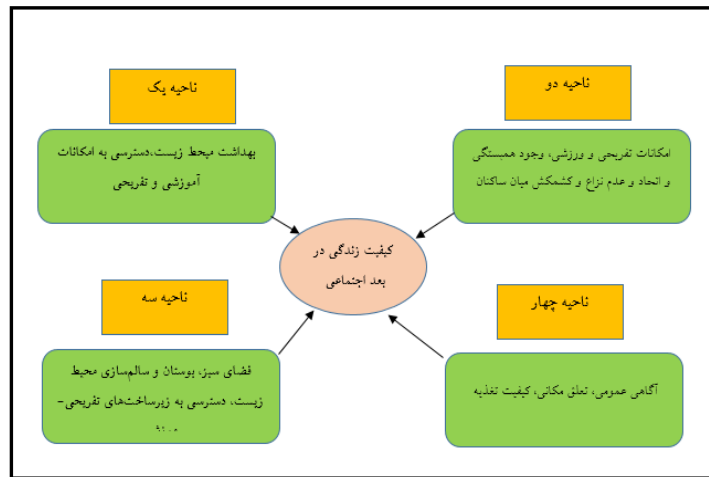
همچنین نتایج آزمون کروسکال والیس، نشان دهنده میزان رضایتمندی بیشتر ناحیه دو با میانگین رتبه‌ای ۳/۶۵، و رضایتمندی کمتر شهروندان ناحیه چهار با میانگین ۲/۲۱ می‌باشد. به عبارتی بهتر، رضایتمندی ساکنان ناحیه دو از وضعیت اقتصادی بیشتر از سایر نواحی شهر چابهار است. طبق بررسی‌های انجام شده نواحی دو و سه شهر چابهار، قشر نسبتاً مرفه‌ای از مردم هستند، بنابراین توانایی مالی بیشتری جهت برآوردن نیازهای اساسی زندگی‌شان دارند و دو ناحیه دیگر به دلیل توان اقتصادی پایین، کمتر می‌توانند نیازهای خود را تامین کنند.

بر اساس اطلاعات توصیفی و یافته‌های میدانی از نواحی چهارگانه شهر چابهار، از آنجایی که معیشت اغلب شهروندان چابهار بر مشاغل بازاری و نیز مشاغل آزاد متکی است و چون مشاغل بازاری اعم از پیشه‌ورزی، صید و صیادی و کارگری و ... در چارچوب نظام سنتی و غیرحرفه‌ای اداره می‌شود، برای شاغلین این دست مشاغل چندان سود آور نیست و نمی‌تواند تامین کننده مناسبی برای شاخص‌های کیفیت زندگی شهری باشد. این امر نیز مستلزم سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های ارتباطی، آموزش‌های برتر در حوزه مشاغل و به طور کلی در زمینه ایجاد فرصت‌های متنوع شغلی می‌باشد. به طور کلی نتایج این پژوهش بیانگر ضعف برنامه‌های توسعه اقتصادی شهر چابهار در نواحی یک و چهار شهر چابهار است و ضرورت تجدید نظر در سیاست‌گذاری‌ها، تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها و اجرای برنامه‌های توسعه شهر را در راستای ارتقای کیفیت زندگی شهروندان و جلب رضایت آنها در جهت دستیابی به توسعه پایدار شهری را اجتناب ناپذیر می‌نماید.

جهت پاسخ به سؤال دوم یعنی، (در بین نواحی شهری چابهار، شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی چگونه است؟)، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده گردید.

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد، میانگین گویه‌های اجتماعی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی یک و چهار شهر چابهار پایین‌تر از حد متوسط می‌باشند و میانگین گویه‌های اجتماعی در ابعاد عینی و ذهنی در نواحی دو و سه شهر چابهار بالاتر از حد متوسط عدد (۳)، گویای وضعیت مطلوب کیفیت زندگی در این بعد می‌باشند. نامطلوب بودن نواحی یک و چهار شهر چابهار در بعد اجتماعی-فرهنگی در مواردی از جمله: (ضعف زیرساخت‌های آموزشی: ضعف در کمیت و کیفیت مدارس، معلم، تجهیزات آزمایشگاهی و ...، زیرساخت‌های بهداشتی و درمانی:

ضعف خدمات درمانی و پزشکی از جمله بیمارستان، داروخانه، داروهای بیماری‌های خاص و...، ضعف در کمیت و کیفیت امکانات و خدمات تفریحی و ورزشی، بسیار مشهود می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد، مطلوب‌ترین گویه اجتماعی در ناحیه یک متعلق به گویه بهداشت محیط زیست می‌باشد. از بین گویه‌های اجتماعی کیفیت زندگی، نامطلوب‌ترین گویه در ناحیه یک متعلق به گویه دسترسی به امکانات آموزشی و تفریحی است. همچنین نتایج نشان داد در ناحیه دو، مطلوب‌ترین گویه متعلق به وجود امکانات تفریحی و ورزشی، نامطلوب‌ترین نیز به گویه وجود همبستگی و اتحاد و عدم نزاع و کشمکش میان ساکنان می‌باشد. در ناحیه سه نیز مطلوب‌ترین گویه کیفیت زندگی متعلق به فضای سبز، بوستان و سالم‌سازی محیط زیست، و نامطلوب‌ترین آن متعلق به رضایت از میزان و کیفیت دسترسی به زیرساخت‌های تفریحی-ورزشی می‌باشد. در ناحیه چهار، مطلوب‌ترین گویه کیفیت زندگی متعلق به گویه آگاهی عمومی و نامطلوب‌ترین گویه نیز متعلق به حس تعلق مکانی، کیفیت تغذیه می‌باشد. شکل (۵).

شکل ۵. عوامل موثر در افزایش کیفیت زندگی نواحی چهارگانه شهر چابهار در بعد اجتماعی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

همچنین میانگین‌های به دست آمده از آزمون کروسکال والیس نشان دهنده میزان رضایتمندی بیشتر ناحیه دو با میانگین رتبه‌ای ۳/۴۳، و رضایتمندی کمتر شهروندان ناحیه یک با میانگین ۲/۱۱ می‌باشد. به عبارتی بهتر، رضایتمندی ساکنان ناحیه دو از وضعیت اجتماعی، بیشتر از سایر نواحی شهر چابهار است. اگر با یک نگاه تحلیلی به مشکلات اجتماعی و عدم مطلوبیت شاخص‌های کیفیت زندگی در این بعد در نواحی ۱ و ۴ توجه شود، شاید یکی از دلایل اصلی آن مشکلات اقتصادی باشد؛ زیرا با توجه به بیشتر تحقیقات در حوزه‌ی کیفیت زندگی این موضوع اثبات شده که بین مطلوب بودن شاخص اقتصادی و امنیت اجتماعی رابطه مستقیم وجود دارد.

منابع

- اسمیت، دیوید (۱۳۸۱)، کیفیت زندگی: رفاه انسانی و عدالت اجتماعی، ترجمه دکتر حسین حاتمی‌نژاد و حکمت شاه‌آبادی، مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۸۵ و ۱۸۶، صص ۱۷۳-۱۶۰.
- بریاچی، فرزاد، حاتمی‌نژاد، حسین، اقبالی، ناصر، (۱۳۹۸)، تحلیلی بر کیفیت زندگی شهری و تفاوت‌های فضایی آن در (مناطق ۱ و ۱۹ کلانشهر تهران)، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، دوره ۹، شماره ۲، شماره پیاپی ۳۴، صص ۴۵۷-۴۷۳.

بشارتی‌فر، صادق، پیرایش، سیف‌اله، (۱۳۹۹)، سنجش و ارزیابی نابرابری‌های کیفیت زندگی در نفت شهرها (مطالعه موردی: شهر ابادان)، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، دوره ۱۰، ۳-۱، شماره پیاپی ۳۹، صص ۱۷۳-۱۸۸.

پرنادآور، سعید، قربانزاده مقدم، احمد، (۱۳۹۷)، تحلیلی بر شاخص‌های کیفیت زندگی در منطقه چهار شهرداری مشهد، فصلنامه پژوهش‌های علوم جغرافیایی، معماری و شهرسازی ۲ (۱۳).

پورجعفر، محمدرضا، کوبی، افشین، تقوایی، علی‌اکبر، (۱۳۸۴)، برنامه‌ریزی کیفیت زندگی شهری در مراکز شهری، تعاریف و شاخص‌ها، جستارهای شهرسازی، شماره ۱۲، صص ۱۳-۱.

پورقربان، عادل، (۱۳۹۷)، تحلیل و ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی شهری (مطالعه موردی منظره تبریز)، ماهنامه پایاشهر ۱ (۹).

چاره‌جو، فرزین، احمدی، عاطفه، جوان، فرهاد، (۱۳۹۹)، تحلیل و ارزیابی رابطه حکمروایی خوب شهری و کیفیت زندگی (مورد: محلات شهر سنندج)، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، دوره ۱۰، ۲-۱، شماره پیاپی ۳۸، صص ۱۷۱-۱۸۴.

زالی، نادر، کرمانشاهی، هما، (۱۳۹۶)، تحلیل الگوی فضایی کیفیت زندگی در مجموعه شهری قزوین در بازده زمانی سالهای ۸۰-۹۴، دومین همایش ملی رویکردهای نوین آمایش سرزمین در ایران، شاهرود، دانشگاه صنعتی شاهرود.

طرح جامع شهر چابهار، (۱۳۹۵)، شهرداری زاهدان.

علی‌اکبری، اسماعیل، امینی، مهدی، (۱۳۸۹)، کیفیت زندگی شهری در ایران (۱۳۸۵-۱۳۶۵)، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ۱۰، شماره ۳۶، صص ۱۲۱-۱۴۸.

فرجی‌ملایی، امین، عظیمی، آزاده، زیاری، کرامت‌الله، (۱۳۸۹)، تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱، شماره ۲، صص ۱-۱۶.

قالبیاف، محمدباقر، روستائی، مجتبی. رمضان زاده لسبویی، مهدی و محمدرضا، طاهری. (۱۳۹۰). ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: محله یافت آباد)، جغرافیا، سال ۹، شماره ۳۱، صص ۳۳-۵۳.

لشکری، الهام، خلیج، مهرداد، (۱۳۹۳)، سنجش کیفیت محیط شهری با رویکرد مکان‌محور، گنج هنر، تهران.

لطفی، صدیقه، (۱۳۸۸). مفهوم کیفیت زندگی شهری: تعاریف، ابعاد و سنجش آن در برنامه‌ریزی شهری. فصلنامه جغرافیای انسانی، سال ۱، شماره ۴، صص ۶-۸۰.

وظیفه‌دوست، حسین، امینی، مهدی، (۱۳۸۸)، بررسی میزان اهمیت شاخص‌های کیفیت زندگی شهری تهران از دیدگاه مدیران و متخصصان مدیریت شهری، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، سال ۱، پیش‌شماره ۳، صص ۱۸-۱.

Cobb, C.W. (2000), Measurement tools and the quality of life Redefining progress, San Francisco.

Eziyio, N., Iben, D. A. (2013), Subjective life satisfaction in public housing in urban areas of ogun stste.

Fayers, P. M. Machin, D, (2013), quality of life the assessment, analysis and interpretation of patient-reported outcomes. John Wiley & Sons.

Harpham, T. (2001), Healthy city projects in developing countries: The first evaluation, South Bank University, London, SW8, 2JZ, UK.

Inoguchi, T, & Fujii, S, (2012), the quality of life in Asia. A comparison of quality of life in Asia (Vol. T). Springer Science & Business Media.

McCrea, R., Shyy, T.K. and Stimson, R., (2006), what is the Strength of the Link between Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life?, Applied Research in Quality of Life, Vol. 1, No. 1, PP: 79-96.

۸۹۰ فصلنامه علمی - پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال یازدهم، شماره یک، زمستان ۱۳۹۹

Rossouw, S., Pacheco, G. (2011), Measuring Non-Economic Quality of Life on a Sub-National Level: A Case Study of New Zealand, *Journal of Happiness Studies*, online first, pp. 25-42.

Schmitt, R. B, (2004) considering social cohesion in quality of life assessments: concepts and measurement, *social indicator research*, pp. 403-428.